

ASPECTE DIN VIAȚA ȘCOLARĂ A BUCOVINEI (I)

NICODIM IȚCUȘ

Aspects from the School Life in Bukovina (I)

(Abstract)*

The text below presents a short history of primary education in Bukovina and capitalizes on the historical data gathered by Nicodim Ițcuș regarding the establishment of primary schools in this province. At the same time, the author presents some relevant data regarding the schooling of pupils in normal schools in Bukovina in 1913/1914 and 1927/1928.

Keywords: Bukovina, primary education, trivial schools, upper secondary schools, school board, school inspectors.

În Fondul personal „Profesor Nicodim Ițcuș”, care se află la Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale, există un număr important de scrieri despre istoria și cultura Bucovinei. Am ales dintre acestea dosarul cu nr. 103, intitulat „Aspecte din viața școlară a Bucovinei și a regiunii Suceava”, din dorința de a oferi cititorului informații istorice mai puțin cunoscute despre evoluția învățământului din Bucovina. Însoțim acest text cu câteva informații istorice pentru a avea mai clar contextul în care a evoluat învățământul și rețeaua școlară din Bucovina.

Privitor la evoluția învățământului în Bucovina, punctele de vedere exprimate de istoriografiile austriacă, germană, ucraineană, română și poloneză au fost divergente până la începutul secolului al XXI-lea. Unii dintre autorii austrieci sau germani au subliniat că la instaurarea stăpânirii habsburgice, partea de nord-vest a Moldovei, cunoscută sub numele de Bucovina, era pe cea mai de jos treaptă a dezvoltării învățământului și că autoritățile austriece au contribuit în mod decisiv la dezvoltarea culturii și a învățământului în această provincie¹. În timp ce austriecii și germanii au subliniat părțile pozitive ale politicii școlare din Bucovina, istoriografia română a accentuat latura negativă, scoțând în evidență tendințele de catolicizare și deznaționalizare a românilor prin intermediul școlii. Istoriografia ucraineană a fost mai

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

¹ Ligia-Maria Fodor, *Învățământul secundar în Bucovina (1861–1918)*, București, Editura Etnologică, 2014, p. 6.

puțin interesată de acest subiect, considerând că rutenii au fost dezavantajați, fiind supuși unui proces de denaționalizare și românizare².

Până la ocuparea părții de nord-vest a Moldovei de către austrieci, care avea să fie numită Bucovina, ca și în alte părți ale Moldovei, exista un număr de școli și o viață culturală bogată, mai ales că aici se aflau capitalele voievodale de la Siret și Suceava, Episcopia de Rădăuți și cunoscutele mănăstiri de la Rădăuți, Putna Sucevița, Moldovița, Voroneț, Dragomirna ș.a. În secolul al XVIII-lea, unii dintre domnitori, boieri sau episcopi, în spiritul epocii, au înțeles să acorde atenție școlii și formării unui sistem de învățământ. Amintim aici pe domnitorul Grigore Ghica al II-lea, care a creat un fond școlar la Iași, constituit din taxele pe care trebuiau să le plătească preoții și diaconii. Așa cum atestă documentele, în anul 1747 existau patru școli domnești întreținute de fondul școlar de la Iași; între acestea, școala de la Rădăuți a cunoscut o deosebită dezvoltare în vremea lui Iacov Putneanul. Este demn de amintit contribuția vrednicului de pomenire Vartolomeu Măzăreanu, la școala domnească de la Putna, apoi domnitorii Teodor Callimachi și Grigore Callimachi, precum și reforma școlară modernizatoare a lui Grigore Ghica al III-lea, din 1766. Atunci au fost înființate școlile ținutale elementare, în număr de 23, alături de care funcționau și trei școli episcopale. Pe teritoriul care avea să fie anexat de austrieci, numit mai târziu Bucovina, funcționau astfel de școli la Suceava, Rădăuți, Putna, Câmpulung Moldovenesc și Câmpulung Rusc³. În aceeași perioadă existau în Moldova și școli particulare organizate din inițiativa unor învățători, precum și dascăli ambulanti, al căror număr, la ocuparea teritoriului de nord-vest al Moldovei, era de 86.

Este cunoscut că, în epocă, învățământul se afla sub autoritatea bisericii, care stipendia cea mai mare parte a școlilor, asigura cărțile de învățătură, dar care impunea și conținuturile învățării, așa cum se întâmpla și în alte părți ale estului Europei. De asemenea, situația învățământului din această parte a spațiului românesc a fost influențată de epidemii, războaie, regimul turco-fanariot, situația materială precară a populației etc. În acest context, reținem faptul că școala cea mai înaltă din teritoriul ocupat de austrieci, în anul 1774, a fost Academia teologică de la Putna. Aceasta a fost înființată de Ștefan cel Mare în 1470 și a funcționat până în 1585. Apoi, a fost ridicată la rangul de Academie domnească de domnitorul Ioan Teodor Callimachi, în 15 iunie, 1759 și a continuat să funcționeze până în 1786. Cei mai reprezentativi cărturari care și-au legat destinul de Academia de la Putna au fost Iacov Putneanul și Vartolomeu Măzăreanu.

În vremea în care Bucovina a fost ocupată de trupele austriece, la Viena a fost publicat „Regulamentul școlar general pentru școlile germane normale, principale și triviale în toate țările ereditare împărătești și regale”. Acest regulament preciza că învățământul constituia temelia prosperității și fericirii națiunilor și el trebuia să se adreseze tuturor claselor sociale și nu doar nobilimii. În anul 1774,

² *Ibidem*.

³ Constantin Ungureanu, *Sistemul de învățământ din Bucovina în perioada stăpânirii austriece (1774–1918)*, Chișinău, Tipografia Centrală, 2015, p. 37.

a fost introdusă obligativitatea frecventării școlii de către copiii de vârstă școlară, de la 5 la 12 ani. Au fost înființate trei tipuri de școli: primară elementară (trivială), primară superioară sau principală (Hauptschule) și școala normală. Conform acestui regulament, în toate orașele, târgurile și satele din monarhie trebuiau înființate școli triviale. Acestea aveau să fie susținute de comune și marii proprietari. În fiecare district se înființa o școală secundară principală și în fiecare provincie trebuia să se deschidă o școală normală. La terminarea școlii primare, tinerii de până la 20 de ani erau obligați să urmeze o școală de repetiție.

Dacă în școlile triviale materiile de studiu erau scrisul, cititul, istoria biblică, religia, urmărindu-se și crearea unei atitudini civice corespunzătoare, în școlile rurale se predau și cunoștințe de agricultură, iar în cele urbane, cunoștințe necesare practicării meseriilor (fetele învățau cusutul și împletitul). În școlile principale se studiau limba latină, geografia, istoria, desenul, geometrie și instrucțiuni pentru scriere. La școlile normale aveau să se pregătească dascălii pentru școlile triviale și principale.

Generalul Gabriel von Splény a propus, încă din 1774, un proiect de organizare a rețelei școlare în teritoriul ocupat, care însă nu a fost aplicat. Așa că o vreme școlile din Bucovina au funcționat sub autoritatea episcopului de Rădăuți și după vechea organizare. Episcopul de Rădăuți a devenit și dirigitorul fondului școlar. Acesta s-a îngrijit de redeschiderea școlilor existente, iar austriecii, mai ales guvernatorul Karl von Enzenberg, au căutat să integreze noua „achiziție” în sistemul austriac de învățământ, prin crearea unor instituții școlare de tipul celor în care se predă în limbile germană și latină și în care să fie aduși învățători catolici din Transilvania, ce aveau să răspundă nevoilor imperiului. Opoziția dintre Dositei Herescu, episcopul de Rădăuți și guvernatorul Enzenberg a dus la adoptarea unor măsuri care au contribuit la reducerea rolului Bisericii Ortodoxe din Bucovina, între care: secularizarea unor moșii de lângă Coțmani, subordonarea canonică față de Mitropolia de Karolwitz și crearea Fondului bisericesc greco-oriental al Bucovinei (1786). În urma vizitei împăratului Iosif al II-lea în Bucovina, din iunie 1783, a fost emis un rescript împăărătesc prin care se introducea învățământul primar obligatoriu, care era pus sub conducerea Consistoriului episcopal ortodox din Cernăuți și se înființau școli cu învățători aduși din Transilvania, care știau româna și germana.

La sfârșitul administrației militare în Bucovina, numărul școlilor era încă mic, cu atât mai puține erau cele districtuale și cele principale, iar în mediul rural trebuiau înființate școli acolo unde era o parohie. Potrivit Regulamentului bisericesc din 28 aprilie 1786, se iniția procesul de laicizare a învățământului și se institua obligativitatea frecventării școlii pentru copiii între 7 și 13 ani. Bisericii îi reveneau sarcini doar în privința învățământului ecleziastic. Fondul religios ortodox al Bucovinei trebuia să suporte, conform acestui regulament, toate cheltuielile pentru învățământul din Bucovina. Școlile normale din Suceava și Cernăuți au devenit școli model pentru celelalte instituții din Bucovina, iar școlile districtuale erau considerate principale sau „de căpetenie”.

Până în 1786, în Bucovina învățământul a cunoscut o accentuată dezvoltare. În 1792, erau 32 de școli triviale și altele 28 urmau să se deschidă, dintre care unele

erau școli evanghelice particulare. Acestea au contribuit la ridicarea nivelului de culturalizare a populației, fiind un important factor de progres. Reformele în spirit iluminist ale lui Iosif al II-lea, introducerea obligativității învățării limbii germane, în învățământul mediu și superior au contribuit la creșterea coeziunii imperiului și la modernizarea acestuia. Însă, după 1792, după moartea lui Leopold al II-lea, regresul a fost evident, această perioadă fiind una a reacțiunii. Impactul cel mai mare l-a avut înlăturarea obligativității învățământului primar⁴, hotărâre luată de Guvernământul Galiției în 1793 și aplicată din 1795. Totodată, autoritățile publice locale erau scutite de obligația de a înființa școli elementare. Ca urmare, în 1795, funcționau pe teritoriul Bucovinei 14 școli primare, dintre acestea una principală româno-germană și 13 școli triviale (nouă româno-germane, două românești – la Siret și Suceava, una maghiară și una armeană).

La începutul secolului al XIX-lea, odată cu creșterea numărului coloniilor germane protestante, sporește și numărul școlilor elementare. Dar, în această perioadă sunt numeroase informațiile care atestă tendința catolicizării și a polonizării învățământului elementar din Bucovina. Concomitent, și comunitățile de rit mozaic au înființat școli private pentru copiii evrei. Până la jumătatea secolului al XIX-lea, rețeaua școlilor primare a din Bucovina a crescut continuu, mai ales în comunitățile germane, maghiare și evreiești. De remarcat este faptul că în perioada amintită, cele mai multe dintre școlile înființate au fost cele catolice. Către mijlocul secolului al XIX-lea, comunitățile române și ucrainene aveau cele mai puține unități școlare primare (circa 700, din 41 689 copii ortodocși de vârstă școlară în anul 1831). În întreaga Bucovină, în anul 1830 erau 42 de școli primare, frecventate de 2 914 elevi, iar în 1846 erau 46 de școli cu 4 595 de elevi. În același interval, numărul școlilor de repetiție a crescut de la 23 la 40 și numărul elevilor a sporit de la 1 200 la 2 238⁵. Consistoriul catolic a emis, în 1824, un ordin prin care în școli se foloseau ca limbi de predare româna și poloneza, pentru ca elevii să poată înțelege lecțiile, dar în mod obișnuit avea să se folosească limba germană. Ca urmare a situației prezentate, Consistoriul ortodox a înaintat forurilor competente de la Viena numeroase memorii, în care era descrisă starea gravă a învățământului primar din Bucovina, determinată de acțiunile de catolicizare și polonizare. În anul 1844, împăratul a emis o rezoluție prin care Fondul religios al Bucovinei urma să susțină școlile primare ortodoxe, în comunele mixte școala urma să fie catolică, iar controlul școlilor ortodoxe era încredințat Consistoriului ortodox. Conform rezoluției din 1844, Consistoriul ortodox trebuia să primească școlile triviale din Cernăuți și Suceava și cele din Arbore, Broscăuți, Bușcoia, Cincău, Ciudei, Cuciurul Mare, Ivancăuți, Molodia, Pojorâta, Roșa, Solca, Șerăuți de Jos, Tereblecea și Zveneancin, după transferarea învățătorilor catolici⁶. Cu toate acestea, până în 1848, doar școala trivială din Cernăuți a fost deschisă (în 1847), pentru formarea cantorilor bisericești.

⁴ *Ibidem*, p. 51.

⁵ *Ibidem*, p. 61.

⁶ *Ibidem*, p. 64.

În perioada administrației galițiene, învățământul din Bucovina a cunoscut o evoluție lentă sau a stagnat, în comparație cu alte provincii ale imperiului. Școlile primare erau frecventate de doar 4 595 de elevi – aproximativ 10% din populația școlară, care era de aproximativ 50 000 în anul 1840.

Revoluția de la 1848–1849 a cuprins și Bucovina, cea mai îndepărtată provincie a Imperiului Habsburgic. În Petiția Țării, adoptată la Cernăuți, în 8/20 mai 1848, principalele revendicări erau separarea Bucovinei de Galiția și transformarea acesteia în „Kronland”, conservarea naționalității române și crearea de școli naționale, în care limba maternă să fie limbă de predare. Alături de acestea se impunea ca deosebit de importantă trecerea școlilor primare în subordinea Consistoriului ortodox din Bucovina. Pe cât de arzătoare a fost dorința de a rezolva aceste probleme, pe atât de lentă a fost rezolvarea acesteia de către autoritățile vremii. Hotărârea de trecere a școlilor din localitățile cu parohii ortodoxe în subordinea Consistoriului ortodox din Cernăuți a fost luată la 23 februarie 1850, iar transferul a durat în unele cazuri 10–15 ani. În anul 1860 se aflau sub autoritatea Consistoriului ortodox 35 de școli, care erau nou înființate, dintre care școlile principale naționale din Cernăuți, Siret și Școala de Fete din Siret. Cele mai multe școli subordonate Consistoriului ortodox erau în protopopiate: Coțmani (11), Vicov (4), Rădăuți (3), Cernăuți (3), Storojineț (3), Ceremuș (3), Suceava (2) și Câmpulung (2). Constantin Ungureanu constată, pe baza izvoarelor istorice, că în anul 1860 funcționau 35 de școli primare ortodoxe, în care învățau 1 499 de elevi, la care se adaugă 436 de elevi în școlile principale naționale din Cernăuți și Siret, 122 de eleve la școala din Siret și doar 941 de elevi în celelalte școli triviale⁷. În 19 decembrie 1866, erau 16 școli care trebuiau predate de către Consistoriul catolic către Consistoriul ortodox din Cernăuți, constata deputatul dietal Grigore Iliuț.

Pentru perioada 1848–1869, constatăm că s-a dezvoltat mult rețeaua școlară din Bucovina. Statisticile arată că în anul 1862 erau 122 de școli primare, dintre care 64 ortodoxe, 42 catolice, 12 evanghelice, două evreiești, una armeană și una lipovenească. În 1865 erau în Bucovina 13 școli germane, 23 românești, 13 rutene, una maghiară, 107 mixte (10 germano-polone, 40 germano-române, 3 germano-maghiare, 36 germano-româno-rutene și 18 germano-polono-române). Dintre acestea, șase erau principale, 148 erau triviale și trei pentru fete. În același an, funcționau și 48 de școli de repetiție⁸, ceea ce înseamnă că erau multe școli cu două sau trei limbi de predare, numărul școlilor românești era mai mare decât al celor rutene și că în același an încă se preda în limba română la unele școli din partea septentrională a Bucovinei. Izvoarele istorice consemnează faptul că școlile evanghelice germane erau cele mai bine organizate și aveau cea mai bună frecvență școlară, în condițiile în care celelalte școli triviale ortodoxe aveau o frecvență foarte redusă.

După crearea statului dualist austro-ungar, în anul 1867, oficialitățile au resimțit acut nevoia modernizării societății și, în acest context, și a învățământului.

⁷ *Ibidem*, p. 69.

⁸ *Ibidem*, p. 71.

Atunci a fost desprins definitiv învățământul de biserică, popoarele din imperiu aveau dreptul inalienabil de a-și conserva identitatea prin cultivarea limbii și a naționalității, statul prin instituții specializate era singurul care asigura controlul sau supravegherea învățământului. Legea imperială din 14 mai 1869 fixa durata învățământului la opt ani, între șase și 14 ani împliniți. Autoritățile locale erau obligate să înființeze o școală primară acolo unde erau 40 de copii, cinci ani consecutivi și care ar fi fost obligați să parcurgă o distanță mai mare de 4 km. Școala primară unică era de șase clase (patru inferioare și două superioare). Pornind de la această lege imperială și împreună cu alte reglementări, Dieta Bucovinei a adoptat o legislație proprie privitoare la învățământul din Bucovina, începând din 1873 și până în 1894, ultima dintre aceasta având în vedere introducerea în școlile primare publice a cursurilor complementare pentru învățământul cu repetiție. Consiliile școlare provinciale, districtuale și locale erau cele ce aveau drept învățământul primar și local, fapt care întărea controlul autorităților locale asupra procesului de învățământ. Legea din 8 februarie 1869, fixa componența consiliilor școlare din Bucovina, iar membrii acestora se întruneau o dată pe lună pentru a dezbate și aproba măsurile ce se impuneau pentru buna funcționare a învățământului. În acest context, reținem că în consiliul școlar provincial și în cele districtuale era asigurată prezența tuturor confesiunilor recunoscute în provincie. Odată cu creșterea numărului școlilor naționale, la începutul secolului al XX-lea a apărut și necesitatea „naționalizării” inspectorilor școlari în funcție de limba de predare. Astfel, în 1906 erau 17 inspectori școlari districtuali: șase români, cinci ucraineni, trei germani, doi polonezi și un ungur. Această structură a inspectorilor școlari a suferit unele mici modificări până la Primul Război Mondial.

Marian Olaru

Tabel de școli primare înființate în Bucovina între 1775–1860

Nr. crt.	Localitatea	Anul
1.	Siret	1775
2.	Suceava, șc[oala] armen[ească]	1777
3.	Coțmani	1780
4.	Cernăuți	1784
5.	Suceava, l[b]. germ.	1784
6.	Câmpulung M[oldovenesc]	1785
7.	Ițcanii Noi	1787
8.	[?]	1790
9.	Sadagura	1793
10.	Rădăuți, b[ăieți]	1797
11.	Prisaca Dornei	1800
12.	Măneuți	1802
13.	[?]	1805
14.	Gura Humorului	1812
15.	Cacica, germ.	1812

(continuare)

16.	Voevodeasa	1813
17.	Bucșoia	1816
18.	Tereblecea	1816
19.	Crășnișoara Veche	1816
20.	Pojorâta, germ.	1817
21.	Arbore	1819
22.	Roșă	1819
23.	Gura Putnei	1820
24.	Crasna	1820
25.	Țibeni	1821
26.	Bădeuți, germ.	1821
27.	Cuciurul Mare [?]	1836
28.	Satu Mare, germ.	1838
29.	Carapciu pe Cerem[uș]	1838
30.	Boureni	1840
31.	Molodia [?]	1871
32.	Zastavna	1844
33.	Ivâncăuți	1844
34.	Vatra Dornei, b[ăieți]	1845
35.	Vicovu de Sus, centru	1852
36.	Vicovu de Jos	1852
37.	[?]	1852
38.	Putila – Storoj[inet]	1852
39.	Vășcăuți pe Cerem[uș]	1854
40.	Clivești	1854
41.	Banila pe Cer[emuș]	1855
42.	Vilancea	1855
43.	Frătăuții de Sus	1855
44.	[?]	1856
45.	Vrânceni	1856
46.	Valeva	1856
47.	Berhomet pe Siret	1856
48.	Șipeniț	1856
49.	[?]	1856
50.	Șișcăuți	1856
51.	Molatineț	1856
52.	Petriceni	1856
53.	Cadobești	1857
54.	Horodnic de Jos	1857
55.	Satu Mare, rom.	1857
56.	Dubăuți	1857
57.	Marginea	1857
58.	Cerășeni	1857
59.	Volcineț	1857
60.	Corovia	1857
61.	Putna	1857
62.	Ceahor	1857
63.	Vadul Nistrului-Brodoc[?]	1857

(continuare)

64.	Cerepcăuți	1857
65.	Hânceni	1857
66.	Ocna	1858
67.	Toporăuți	1858
68.	Vatra Moldoviței	1858
69.	Storojineț	1858
70.	Frătăuții Vechi	1858
71.	Cernauca	1858
72.	Dărmănești	1858
73.	[?]	1858
74.	Răstoaca	1858
75.	[?]	1859
76.	Berhomet [pe] Siret	1859
77.	Bosanci	1859
78.	Ilișești	1859
79.	Lujeni	1859
80.	Volovăț	1860
81.	Straja	1860
82.	Costești	1860
83.	[?] Centru	1860
84.	Rarancea	1860
85.	Vama	1860
86.	Pătrăuți/ Suc[eava]	1860
87.	Banila [pe] Siret	1860
88.	Bilca	1860
89.	Voitinel	1860
90.	Alexandreni	1860
91.	Mahala	1860
92.	Mihova	1860
93.	Mitocul Dragomirnei	1860
94.	Milișăuți de Sus	1860
95.	Frătăuții Noi	1861
96.	Lucavăț/Siret	1861
97.	Gavrilești	1861
98.	Fundu Moldovei	1861
99.	Costâna	1861
100.	[?]	1861
101.	Stroiești	1861
102.	Zamostea	1861
103.	Sadova	18612
104.	Dorna Candreni	1862
105.	Doroșăuți	1863
106.	[?]	1863
107.	Zadrubeni	1863
108.	Gogolina	1863
109.	Leuțești	1863
110.	Mămăeștii Noi	1864
111.	Stupca	1864

(continuare)

112.	Panca	1864
113.	[?]	1864
114.	Selatin	1864
115.	Șipotetele Sucevei	1864
116.	Pârâul Negru	1865
117.	Voloca – [?]	1865
118.	[?]	1865
119.	Gura Sadovei	1865
120.	Pojorâta	1866
121.	[?]	1866
122.	Vășcăuți	1866
123.	Jucica Veche	1866
124.	Cernăuți	1866
125.	Udești	1866

Em. Iliuț, „Calen[darul] «Glasul Bucovinei»”, 1929, p. 96–97.

În anul școl[ar] 1927/28, obligația copiilor de a frecventa școala era, pe județe:

Județul	De la 5–7 ani	De la 7–16 ani	De la 16–18 ani
Câmpulung	4 055	12 329	2 437
Cernăuți oraș	1 838	7 587	429
Cernăuți rural	9 068	26 461	6 211
Rădăuți	11 536	21 449	3 878
Storojineț	7 015	23 793	5 139
Suceava	4 488	17 467	2 824
Total	38 000	107 086	20 918
Total general			166 004

Numărul școlilor, cu posturile ce au funcționat pe lângă fiecare școală în 1927/28

Posturi	Număr școli
Școli cu 1 post	68
Școli cu 2 posturi	111
Școli cu 3 posturi	81
Școli cu 4 posturi	57
Școli cu 5 posturi	57
Școli cu 6 posturi	68
Școli cu 7 posturi	35
Școli cu 8 posturi	30
Școli cu 9 posturi	9
Școli cu 10 posturi	8
Școli cu 11 posturi	6
Școli cu 12 posturi	8
Școli cu 13 posturi	2
Școli cu 14 posturi	3
Școli cu 15 posturi	1
Școli cu 16 posturi	1

Total: 545 [de] școli, cu 2 349 [de] posturi. La acestea se mai adaugă 53 [de] posturi de maiștri și 90 [de] posturi la grădinițe.

Tablou statistic pe anul șc[olar] 1913/14

Școli	Elevi		Prof[esori]		Ajutoare
	români	minoritari	români	minoritari	
Ș[coala] n[ormală] [de] b[ăieți], Cernăuți	127	221	7	17	9 350 cor[oane] de la stat; 1 680 – Fond bis[ericesc] 4 000 – Țara Buc[ovinei]
Ș[coala] n[ormală] [de] f[ete], Cernăuți	57	94	3	10	6 650 cor[oane] de la stat 4 800 – Țara Buc[ovinei]

b) pe anul șc[olar] 1927/28

Școli	Elevi		Prof[esori]		Burse
	români	minoritari	români	minoritari	
Ș[coala] n[ormală] [de] b[ăieți], Cernăuți	184	45	21	1	937 130 lei
Ș[coala] n[ormală] [de] f[ete], Cernăuți	258	74	17	2	1 161 930 lei
Ș[coala] n[ormală] [de] b[ăieți], Vășcăuți	130	99	12	1	1 239 290 lei

Totalul elevilor de la șc[oala] nor[mală] în 1927/28 a fost de 458 [de] băieți și 332 [de] fete. Această situație, pusă față în față cu cea din toamna anului 1922 (334 [de] b[ăieți] și 632 [de] f[ete]), este destul de elocventă pentru a arăta că șc[olile] normale s-au dezvoltat mult.